

УДК: 69.003:339.03

О.О. Молодід

МЕХАНІЗМ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

Запропоновано механізм визначення стану економічної безпеки, дієвість якого базується на поєднанні двох принципів – принципу рівноваги та принципу гармонізації. Створена модель визначення стану економічної безпеки будівельного підприємства

Ключові слова: економічна безпека, будівельне підприємство, стан, механізм, принцип, рівновага, гармонізація, моніторинг.

АННОТАЦИЯ

Предложено механизм определения состояния экономической безопасности, действенность которого базируется на объединении двух принципов – принципа равновесия и принципа гармонизации. Разработана модель определения состояния экономической безопасности строительного предприятия

Ключевые слова: экономическая безопасность, строительное предприятие, состояние, механизм, равновесие, гармонизация, мониторинг.

ANNOTATION

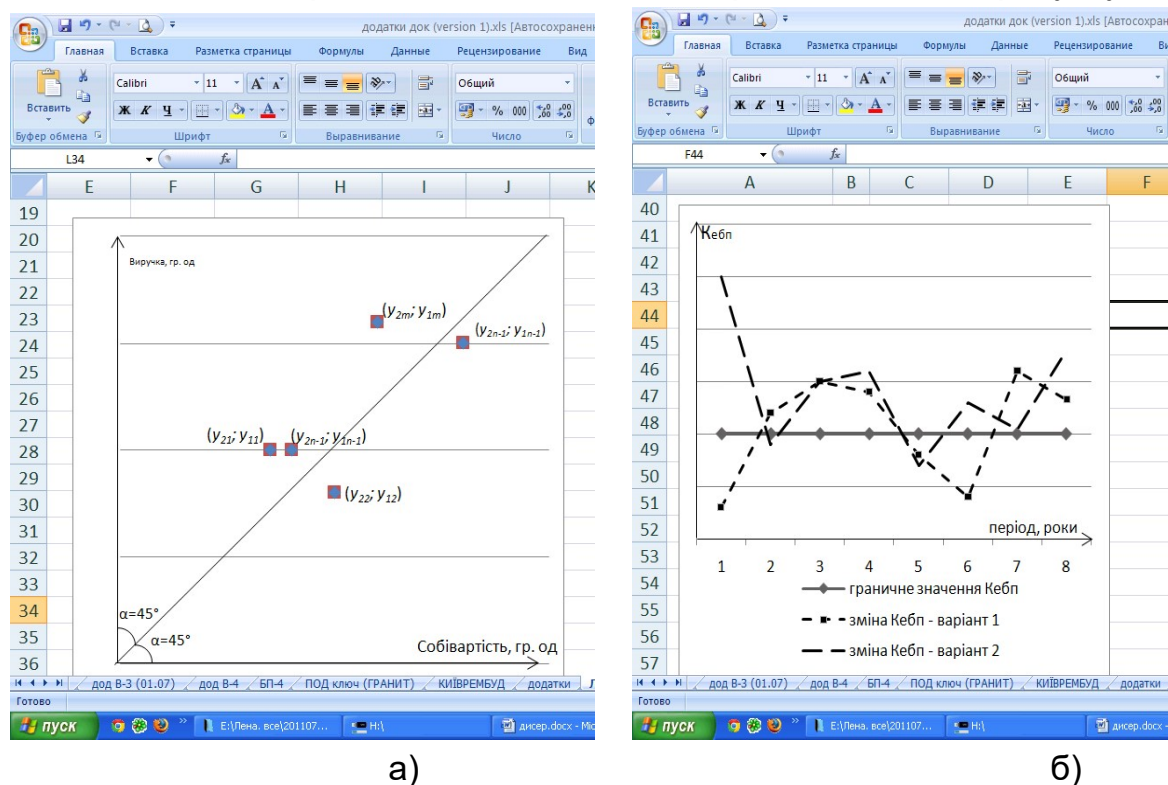
The mechanism of economic security, efficiency is ensured by a combination of two principles - balance and harmonization. The model definition of economic security construction company

Keywords: economic security, construction company, a state, a mechanism principle monitoring.

Забезпечення економічної безпеки підприємства базується на виявленні його інтересів та зіставленні цих інтересів із суб'єктами зовнішнього середовища, які взаємодіють із підприємством. Для виконання цієї вимоги потрібно створити відповідний механізм забезпечення економічної безпеки при функціонуванні підприємства. Сучасна економічна наука визначає механізм забезпечення економічної безпеки як «сукупність інституціональних та організаційних структур і комплекс використовуваних ними форм і методів для послаблення та

усунення внутрішніх і зовнішніх загроз існуванню в економічній сфері... Важливими передумовами дії механізму є обґрунтування стратегії і тактики забезпечення економічної безпеки; виділення найважливіших показників безпеки та групування їх за спорідненими ознаками, моніторинг чинників, що підривають стійкість підприємства; формування основної мети і довготермінового плану дій щодо усунення загроз існуванню та розвитку підприємства» [1, С.499]. Тому механізм економічної безпеки підприємства слід розглядати як спільну діяльність організаційно-виробничих та інституціональних структур, що завдяки застосуванню певних методів та методик дозволяє урівноважити (збалансувати) [2] та гармонізувати [3] відношення між всіма структурами, які, у свою чергу, гарантують економічну безпеку підприємства.

Механізм визначення стану економічної безпеки забезпечується взаємодією двох принципів. Схема дії яких представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Моделювання принципів дії механізму визначення стану економічної безпеки будівельного підприємства: а – (співвідношення виручки та собівартості в часі); б – моделювання принципу «гармонізація» (коефіцієнт економічної безпеки будівельного підприємства в часі); $i=1 \dots n$, де n – число досліджуваних періодів.

За першим принципом «рівновага» забезпечується відповідність між обсягами виручки та собівартості. Гранична умова існування цієї

відповідності, тобто рівноваги, моделюється прямою під кутом $\alpha=45^{\circ}$ до осі абсцис (ординат). Перевищення обсягів виручки над собівартістю дозволяє забезпечувати розвиток підприємства. Тому цей принцип моделюється зіставленням геометричного місця точок, що характеризують стан підприємницької діяльності, у вигляді сукупності точок, що знаходиться над/під прямою з кутом $\alpha=45^{\circ}$ до осі абсцис (ординат) і відповідає стану виробничо-економічної рівноваги розвитку підприємства в часі. Якщо ж сукупність точок знаходиться над прямою, кут нахилу якої відповідає вимозі $\alpha \geq 45^{\circ}$, то стан підприємства знаходиться у стабільній рівновазі, а якщо під нею при $\alpha < 45^{\circ}$, то підприємство втратило стан рівноваги. Графічне подання сукупності знаходження точок, що характеризують стани підприємницької діяльності в часі, представлено на рис. 1а.

За другим принципом «гармонізація» забезпечується вимогою перевищення коефіцієнта економічної безпеки над одиницею (базового рівня відліку). Реалізація даного принципу потребує систематизації у відслідкуванні зміни валового прибутку за відповідним коефіцієнтом економічної безпеки, що дозволяє оцінити відповідний рівень економічної безпеки у досліджуваному періоді часу. Коефіцієнт економічної безпеки визначається за рахунок зіставлення обсягів валового прибутку в поточному та попередньому періодах часу дослідження та розраховується за формулою [4]:

$$K_{ЕБП} = \frac{Y_n}{Y_{n-1}}, \quad (1)$$

де $K_{ЕБП}$ – коефіцієнт економічної безпеки;
 Y_n – валовий прибуток у періоді n ;
 Y_{n-1} – валовий прибуток у періоді $n-1$.

Ситуація, за якої рівень економічної безпеки будівельного підприємства перевищує одиницю ($K_{ЕБП} \geq 1$) свідчить про стабільний розвиток підприємства, як це показано на рис. 1б. Науковці-економісти визначають такий стан як високий стан економічної безпеки [5]. Зміна коефіцієнта економічної безпеки ($K_{ЕБП}$) при аналізі діяльності підприємства в часі свідчить про можливі відхилення у функціонуванні підприємства (негативні або позитивні).

Накопичення відомостей з динаміки співвідношення виручки та собівартості продукції підприємства з одного боку, що відповідає принципу «рівновага», а динаміки коефіцієнта економічної безпеки в

часі з іншого боку, що відповідає принципу «гармонізація» дозволяє створити відповідну інформаційну базу дослідження. Ця база забезпечується умовами для визначення і формування стратегічної поведінки підприємства на ринку із урахуванням його економічної безпеки на досліджувану перспективу. Таким чином, взаємодія двох принципів забезпечує дієвість механізму економічної безпеки будівельного підприємства і є економічною сутністю цього принципу.

Взаємодія принципів механізму визначення стану економічної безпеки будівельного підприємства стала запорукою визначення цього стану економічної безпеки для підприємства. Саме узагальнення результуючих показників динаміки, зіставлення принципів дії механізму (з одного боку відношення виручки та собівартості продукції підприємства між собою, що представляються точкою з координатами $(y_{2i}; y_{1i})$), а з іншого – коефіцієнта економічної безпеки ($K_{ЕБПi}$) дозволяє характеризувати стан економічної безпеки будівельного підприємства в певний (i -ий) момент часу. Результати цього узагальнення лягли в основу класифікації станів економічної безпеки, що дозволило розробити і сформуванати модель визначення цього стану для кожного окремого будівельного підприємства. Модель визначення стану економічної безпеки подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Схема дії механізму визначення стану економічної безпеки будівельного підприємства (на основі класифікації станів економічної безпеки будівельного підприємства)

Співвідношення виручки та собівартості (принцип рівноваги)	Коефіцієнт економічної безпеки (принцип гармонізації)		
	$K_{ЕБП} \geq 1$	$0 < K_{ЕБП} < 1$	$K_{ЕБП} < 0$
$\alpha \geq 45^\circ$	Стан абсолютної безпеки		
		Стан відносної безпеки	
			Нестабільний стан безпеки
$\alpha < 45^\circ$			Кризовий стан безпеки
		Критичний стан безпеки	
	Катастрофічний стан безпеки		

Розроблена модель (див. табл. 1) забезпечує визначення стану та умов дієвості механізму економічної безпеки для кожного підприємства. діяльність якого аналізується на основі фактичних та прогнозних показників, та стратегія поведінки на ринку. Для цього використана розроблена класифікація станів економічної безпеки підприємства, яка передбачає зіставлення місця знаходження сукупності точок, що відповідають встановленому стану підприємницької діяльності, та зафіксованому рівню економічної безпеки у певних визначених межах за коефіцієнтом економічної безпеки ($K_{ЕБП}$).

Класифікація передбачає виділення шести станів економічної безпеки виробничої діяльності будівельних підприємств, а саме: стан катастрофічної, критичної, кризової, нестабільної, відносної та абсолютної безпек (див. табл. 1).

Відслідковування динаміки змін економічної безпеки будівельного підприємства та її аналіз повинен здійснюватися відповідним відділом моніторингу підприємства, кінцева мета діяльності якого передбачає створення та гарантування умов забезпечення економічної безпеки. Вважається, що за цих відділ моніторингу підпорядковується заступнику керівника з комерційних питань. У складі цього відділу провідна роль буде належати спеціалісту з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем з економіко-математичного прогнозування, що буде забезпечувати аналіз, відслідкування та розробку комплексу техно-економетричних залежностей.

Отже, викладене вище дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. гарантування економічної безпеки підприємства можливе лише за рахунок урівноваження всіх внутрішніх інтересів підприємства (його організаційних структур) та їх гармонізації із суб'єктами зовнішнього середовища (відповідних інституціональних структур), що взаємодіють із підприємством, при впровадженні механізму визначення стану економічної безпеки функціонування будівельного підприємства;

2. створення умов дослідження принципів дії цього механізму – комбінації показників відношень між виручкою та собівартістю кінцевої продукції підприємства, а також зміни валового прибутку як результату виробничо-економічної діяльності обраної систем технологій в конкретний момент часу. Для цього була розроблена класифікація станів економічної безпеки;

3. розроблення механізму забезпечення економічної безпеки. Цей механізм за розробленою класифікацією передбачає виділення шести

станів економічної безпеки підприємства діяльності в будівництві, а саме: стани абсолютної безпеки, відносної безпеки, нестабільної, кризової, критичної та катастрофічної безпеки. Кожен із визначених станів потребує виконання ряду дій щодо забезпечення у майбутньому (у випадку позитивних змін) або виходу на покращення показників (у випадку негативної динаміки діяльності).

Таким чином, стабільна дієвість механізму економічної безпеки будівельного підприємства буде гарантувати майбутній розвиток підприємства (регіону, держави), який базується на прогнозуванні показників економічної безпеки (виручки, собівартості продукції та валового прибутку).

Список літератури:

1. Економічний енциклопедичний словник / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко та ін.] : за заг. ред. проф. С.В. Мочерного. — [у 2 томах, Т.1] — Львів : Світ, 2005. — 616 с.

2. *Козаченко А. В.* Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н.Ляшенко. — К. : Либра, 2003. — 280 с.

3. Экономическая безопасность. Производство - Финансы - Банки/ [Архипова А. Н., Белоусов А. Р., Белоусов Р. А. и др.]: под.ред. В.К. Сенчагова. – М.:ЗАО "Финстатинформ", 1998. — 622с. (РАН; Институт экономики. Центр финансово-банковских исследований; Российская академия естественных наук. Секция "Проблем макроэкономики и социального рыночного хозяйства")

4. *Молодід О. О.* Системний підхід при економіко-математичному моделюванні визначення економічної безпеки. [Електронний ресурс] / О. О. Молодід // Ефективна економіка. – 2012. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>

5. *Куліш, А.М.* Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / А.М. Куліш // Управління фінансово-економічною безпекою : матеріали науково-практичної конференції, 28 серпня 2009 року / Відп. за вип. А.М. Куліш. - Суми : СумДУ, 2009. - С. 15-18. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/8562/1/573.doc>

Отримано: 18.05.2013